

Έθιμα Ποντίων από τα Χριστούγεννα έως τα

Όλοι

οι χριστιανοί του κόσμου περιμένουν κάθε χρόνο τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά και τα Φώτα με χαρά και ενθουσιασμό. Ιδιαίτερη σχέση με τις τρεις γιορτές του χειμερινού Δωδεκαήμερου έχουν οι Έλληνες του Πόντου, που διατηρούν τις θρησκευτικές τους παραδόσεις από τα πρώτα χριστιανικά χρόνια. Τα εορταστικά έθιμα των Ποντίων διαμορφώθηκαν στα βυζαντινά χρόνια, ενώ διατηρήθηκαν και αρκετές αρχαίες παραδόσεις.

Τα κάλαντα των Χριστουγέννων

Την παραμονή και των τριών γιορτών του Δωδεκαημέρου, συνήθως πριν νυχτώσει, στα σπίτια των γειτόνων και των συγγενών μπαίνουν παρέες παιδιών έως 14 ετών και λένε κάλαντα. Για κάθε γιορτή υπάρχει ένα ξεχωριστό τραγούδι. Η λέξη κάλαντα έχει λατινική προέλευση: kalenda· με αυτήν τη λέξη οι Ρωμαίοι όριζαν την αρχή του κάθε μήνα. Η λατινική λέξη kalenda, με τη σειρά της προέρχεται από την ελληνική λέξη «καλώ». Ως αντάλλαγμα στο παραδοσιακό τραγούδι-ευχή, τα παιδιά παίρνουν δώρα ή ακόμα και λεφτά.

Χριστός 'γεννέθεν χαράν 'ς σον κόσμον, χα καλή ώρα, καλή σ' ημέρα.

Οι Πόντιοι που μετά την έξοδο από τον Πόντο έμειναν στην Παρευξείνια περιοχή της Ρωσίας και ύστερα της ΕΣΣΔ συνέχισαν με ιδιαίτερο ζήλο να διατηρούν τα

πατροπαράδοτα έθιμα. Οι Ρώσοι, οι Ουκρανοί και οι Λευκορώσοι, βαπτισμένοι από τους Έλληνες του Βυζαντίου, επίσης ακολουθούν το ίδιο έθιμο που λέγεται «κολιάντκι», όμως με διαφορετικές στολές και με διαφορετικά τραγούδια.

Τα ποντιακά χριστουγεννιάτικα κάλαντα σε πολλές περιοχές είναι παρόμοια με τα συνηθισμένα στην Ελλάδα, με ιδιαίτερη απόχρωση στη μελωδία και ανάμιξη της ποντιακής διαλέκτου. Υπάρχουν και εκδοχές των τραγουδιών που διαφέρουν κατά πολύ. Τα επικρατέστερα ποντιακά κάλαντα ξεκινάνε με τα εξής λόγια

Χριστός 'γεννέθεν χαράν 'ς σον κόσμον, χα καλή ώρα, καλή σ' ημέρα
(Χριστός γεννήθηκε, χαρά στον κόσμο, να καλή ώρα, καλή σου ημέρα)
Χα καλόν παιδίν οψέ 'γεννέθεν, οψέ 'γεννέθεν, ουρανοστάθεν
(Να καλό παιδί χθες γεννήθηκε, χθες γεννήθηκε, ουρανοστάθηκε)
Τον εγέννεσεν η Παναΐα, τον ενέστεσεν Αϊ Παρθένος...
(Τον γέννησε η Παναγία, τον ανέστησε η Αγία Παρθένα)

Οι Πόντιοι, με κάποιες μικροδιαφορές ανά περιοχή, εκτός από τις καθαρά χριστιανικές παραδόσεις εξακολουθούν να διατηρούν και τα αρχαία έθιμα. Έτσι διατηρείται μέχρι τις μέρες μας το έθιμο των Μωμόγερων.

Οι ενήλικες ερασιτέχνες ηθοποιοί Μωμόγεροι φορούν τις στολές κυρίως του γιατρού, της νύφης, του τράγου και του διαβόλου, και με συνοδεία λύρας και νταουλιού γυρίζουν στο χωριό ή στην πόλη. Οι αυτοσχέδιες παραστάσεις των Μωμόγερων «αμείβονται» από τον κόσμο με χρήμα και φαγητό, τα οποία στη συνέχεια μοιράζονται.

Οι Μωμόγεροι στην αρχαιότητα ήταν οι ιερείς του Μώμου, θεού της σάτιρας και του γέλιου. Ιδού και μια παραδοσιακή ποντιακή έκφραση: «Μω την πίστη σ'!» («Σιγά την πίστη σου»). Με αυτή τη φράση οι Πόντιοι εκφράζουν την αμφιβολία στην πραγματική πίστη κάποιου, που την επικαλείται για διάφορους προσωπικούς

λόγους.

Η Πρωτοχρονιά

Οι Πόντιοι πιστεύουν πως τα πολλά φουντούκια (ποντιακά: λεπτοκάρυα) στο γιορτινό τραπέζι του Δωδεκαημέρου φέρνουν αφθονία και πλούτο στο σπίτι.

Οι μωμόγεροι επισκέπτονται φιλικά σπίτια και στις τρεις γιορτές (τα Χριστούγεννα, την Πρωτοχρονιά και τα Φώτα). Την Πρωτοχρονιά, χάρη στη αρχή της χρονιάς και τις καινούριες ελπίδες για το μέλλον, γίνεται το μεγαλύτερο γλέντι. Οι νοικοκύρηδες τους δίνουν ως αμοιβή λεφτά, τρόφιμα και έτοιμο φαγητό. Ό,τι μαζεύουν οι ερασιτέχνες ηθοποιοί το μοιράζονται στη συνέχεια μεταξύ τους. Το φαγητό που τους δίνουν τη νύχτα καταλήγει στο τραπέζι, γύρω από το οποίο, και από τον λυράρη, μαζεύονται συγγενείς και φίλοι.

Μετά την αλλαγή του χρόνου στις ποντιακές οικογένειες κόβεται η βασιλόπιτα. Το πρώτο και το δεύτερο κομμάτι αφιερώνονται στον Χριστό και την Παναγία. Το τρίτο κομμάτι στον Άγιο Βασίλειο, το τέταρτο στους φτωχούς, το πέμπτο στην εστία (το σπίτι) και τα υπόλοιπα στα μέλη της οικογένειας. Αυτή η σειρά πολλές φορές παρακάμπτεται, παραμένει ακλόνητος ωστόσο ο σεβασμός προς τα Θεία.

Εάν το φλουρί βρεθεί στα πρώτα τρία κομμάτια, το πάνε στην εκκλησία και ύστερα φυλάγεται δίπλα στο εικονοστάσιο του σπιτιού. Αν το φλουρί πέσει σε κάποιο μέλος της οικογένειας, τον θεωρούν τυχερό και η τύχη θα τον ακολουθεί όλη τη χρονιά.

Το μεγαλύτερο σε ηλικία μέλος της οικογένειας (συνήθως ο άνδρας του σπιτιού), μετά το κόψιμο της βασιλόπιτας και πριν ξεκινήσει το γιορτινό φαγοπότι, παίρνει στα χέρια του ένα πιάτο με επτά ζευγάρια λεπτοκαρυών και ένα μονό και ρίχνοντάς τα στον αέρα λέει τρεις φορές: «Φύγαμε από τον παλαιό (άσχημο) χρόνο στο χρόνο καλό». Τα λεπτοκάρυα που πέφτουν πίσω στο πιάτο είναι τυχερά. Τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας συνεχίζουν: «Πέρασε ο άσχημος χρόνος! Ξεκίνησε ο καλός!».

Το καλαντόνερν

Το πρωί όποιος ξυπνήσει πρώτος πρέπει να φέρει απ' έξω το πρώτο νερό. Μαζί του ο «απεσταλμένος» παίρνει τα τυχερά λεπτοκάρυα και στη διάρκεια της διαδρομής δεν πρέπει να μιλήσει με κανέναν. Ύστερα όλη η οικογένεια νίβεται με το πρώτο νερό, το «καλαντόνερν». Είναι καλό σημάδι, κατά την παράδοση των Ποντίων, αν

στο σπίτι τους κάνουν ποδαρικό μικρά παιδιά.

Το Δωδεκαήμερο τελειώνει με τη γιορτή των Φώτων. Σύμφωνα με την παράδοση των Ποντίων, την ημέρα που αγιάζουν τα ύδατα σταματούν να τριγυρίζουν μέσα στη νύχτα και να πειράζουν τους ανθρώπους και οι καλικάντζαροι (τα πνεύματα).

Θεοφάνια στην Τραπεζούντα

Τα τελευταία χρόνια στην εφαρμογή των παραδόσεων υπάρχουν πολλές παραλείψεις, όμως σε γενικές γραμμές ο πατροπαράδοτος τρόπος εορτασμού διατηρείται με ευλάβεια. Για να θυμίζει την πατρίδα!

Πηγή: pontos-news.gr